SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:10

av Nooshi Dadgostar m.fl. (V)

med anledning av skr. 2025/26:283 Ungdomspolitisk skrivelse

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör få i uppdrag att ta fram en ungdomspolitisk handlingsplan och tillkännager detta för regeringen.

Inledning

Ungdomspolitiken med dess nationella mål innefattar en stor mängd frågor som hanteras i riksdagens olika utskott. Genom en aktiv politik som verkar för ungas rätt till välfärd och självständighet, meningsfull fritid, inflytande, makt och delaktighet i samhället kan de utmaningar som ungdomar ställs inför mötas. I dag handlar dessa utmaningar t.ex. om ungdomsarbetslöshet, bostadsbrist, osäkra villkor, psykisk ohälsa samt bristande och ojämn tillgång till välfärd och makt.

För Vänsterpartiet är det viktigt att ungdomars situation analyseras i alltifrån arbetsmarknadspolitik, bostadspolitik och sociala frågor till brottsförebyggande arbete. Även om många ungas livssituation är bra lyfter skrivelsen upp aspekter som vi tycker är oroande. Ungas psykiska hälsa fortsätter att vara ett stort problem, och ungdomars ekonomiska utsatthet är en annan oroande aspekt.

Även om det är bra att den ungdomspolitiska skrivelsen redovisar hur situationen för Sveriges unga ser ut behövs ambitioner på politikområdet och en samlad plan för hur ungdomspolitiken ska utvecklas utifrån den ungdomspolitiska skrivelsen. En sådan handlingsplan skulle också möjliggöra budgetsatsningar och en tydlig riktning, vilket området är i behov av. Vänsterpartiet vill därför se en ungdomspolitisk handlingsplan. Nedan redovisar vi områden och insatser som borde vara en del av den handlingsplanen.

Regeringen bör få i uppdrag att ta fram en ungdomspolitisk handlingsplan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I denna motion har vi inte möjlighet att ta med alla förslag som behövs för att uppnå de nationella ungdomspolitiska målen. Det går att hitta många förslag i våra motioner från den allmänna motionstiden och i andra följdmotioner såväl som i våra budgetförslag.

Ungdomars organisering och inflytande

För Vänsterpartiet är det en central demokratifråga att våra civilsamhällesorganisationer har goda villkor för att verka. Genom att engagera människor i alltifrån idrott och miljöfrågor till stödverksamheter för olika grupper bidrar ideella organisationer och föreningar till samhällsnyttan. Genom att erbjuda fritidssysselsättning och tillgång till kultur och natur ger man människor i hela landet möjligheter till ett rikare liv. Civilsamhällesorganisationerna bidrar också till att stärka demokratin, dels i deras roll som röstbärare så att en mångfald av idéer och uppfattningar synliggörs och intressen och uppfattningar hos olika grupper i befolkningen företräds i offentligheten, dels som forum för demokratiträning i praktiken. Det är därför oroande att skrivelsen presenterar att det ideella engagemanget bland unga långsiktigt har minskat.

En viktig del av civilsamhället är ungdomsrörelsen. Ungdomsrörelsen är stor och består av många olika sorters föreningar. Under Tidöregeringen har man gjort stora nedskärningar i civilsamhällespolitiken i stort och i ungdomsrörelsen specifikt. Tidöregeringen har skurit ned på 50 miljoner kronor till ungdomsorganisationerna. Det får så klart stora konsekvenser för en rörelse med redan mycket små resurser. Vänsterpartiet vill se en satsning på ungdomsorganisationerna och har föreslagit 60 miljoner kronor till ändamålet – en satsning som även skulle vara lämplig att lyfta i en ungdomspolitisk handlingsplan.

Ungdomsrörelsen har länge pekat på att de upplever ett krympande utrymme för dem att agera. Vi ser bl.a. en minskad tillit från bidragsgivande myndigheter. Det sker genom att olika organisationer misstänkliggörs och stöd till ungdomsorganisationer dras in utan förvarning så att hela organisationer från en dag till en annan tappar hela sin finansiering. Stadgar som medlemmarna antagit i demokratiska processer och som godkänns i andra instanser för vuxenorganisationer underkänns när det kommer till ungdomars organisering. Ungdomsrörelsen vittnar också om att bidragsförfarandet är krångligt och administrativt för tungt. Detta behöver följas upp.

Vänsterpartiet vill också att unga människor ska lita på att politiken utgår från ungas verklighet, och vi anser att det bör genomföras en försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år, dvs. det år som den enskilde fyller 16, vid val till kommunfullmäktige. Läs mer om detta i vår motion 2025/26:308 En samlad ungdomspolitik.

Meningsfull fritid

Det finns mycket att ta hänsyn till när man bygger en meningsfull fritid för unga. Vi måste ha en stark ungdomsrörelse där unga kan engagera sig. Vi måste se till att idrotten har bra förutsättningar och att avgifterna inte blir för dyra så att de stänger ute de som inte har råd. Vi måste se till att vi har ett levande kulturliv i hela landet, där det är

möjligt att gå och se och uppleva kultur men också där man själv kan utföra den, genom att spela i band eller delta i amatörteater m.m.

En viktig aktör för att det ska bli möjligt är studieförbunden. Tidöregeringen har under sin tid vid makten genomfört stora nedskärningar för studieförbunden. Det här får stora konsekvenser för ungas fritid. Studieförbunden har stängt lokaler i 4 av 10 kommuner. 300 replokaler har stängts och 8 000 spelningar har uteblivit. Det är av största vikt att studieförbundens anslag återställs.

Barns och ungdomars deltagande i idrott har blivit en tydlig klassfråga, och i förlängningen handlar det om rätten till fysisk och psykisk hälsa. Kostnaderna är ett av skälen till att barn och ungdomar lämnar idrotten eller aldrig börjar. Den ungdomspolitiska skrivelsen konstaterar att ekonomi är ett vanligt hinder för att ungdomar ska påbörja en fritidsaktivitet i områden med socioekonomiska utmaningar.

Regeringens satsning på fritidskortet rör barn i åldern 7–16 år men det är tydligt att det saknas pengar till att stötta idrotten i sin helhet. Det räcker alltså inte att hjälpa till med avgifterna om man inte planerar för hela kedjan, och just nu ser vi att man löper stor risk att bara subventionera de barn som redan i dag har en plats på en fritidsaktivitet. Vänsterpartiet vill därför se en förstärkning av medlen till idrotten, speciellt för att de ska kunna användas i idrottssvaga områden.

Ungas sociala inkludering och etablering på arbetsmarknaden ska öka

Den ungdomspolitiska skrivelsen konstaterar att det är en central del av övergången från att vara ungdom till att bli vuxen och bilda familj att ha ett arbete och kunna försörja sig själv. Sverige har i dag stora behov av att både underhålla och investera i järnvägen och att bygga ut kollektivtrafiken samt nya överkomliga bostäder. Välfärden har stora behov av arbetskraft. Staten måste investera för att bidra till det och för att sätta fart på hjulen i ekonomin. Det saknas inte möjligheter i Sverige, det saknas politik för jobb- och välfärdsskapande. Att bedriva en politik med det främsta målet att sänka skatten för de allra rikaste kommer aldrig att leda till fler jobb.

Vänsterpartiet föreslår en investeringsledd klimatpolitik för att främja utvecklingen inom tre områden: transporter, energi och bostäder. Ett sådant omfattande investeringspaket får också positiva effekter på svensk ekonomi och arbetsmarknad och i och med det även på ungas arbetsmarknad.

När man ger sig ut i arbetslivet för första gången är det avgörande med en fungerande arbetsförmedling. Det är där man kan få hjälp med hur man gör när man letar jobb eller för den delen hur man gör för att skaffa sig de kompetenser som eftersöks på arbetsmarknaden. Under de senaste åren har Arbetsförmedlingen genomgått en omfattande reformering som innebär att en stor del av myndighetens verksamhet privatiserats samtidigt som tusentals anställda har sagts upp och ett stort antal lokala kontor har lagts ned. Vänsterpartiet vill i stället att förmedlingsverksamheten ska bedrivas i offentlig regi och att myndigheten säkerställer lokal närvaro och likvärdig service i hela landet. Det kräver mer personal och fler AF-kontor nära där unga bor.

Vänsterpartiet vill återupprätta den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Det kräver större satsningar på aktiva åtgärder som rustar och höjer de arbetssökandes kompetens, liksom att de myndigheter som berörs kan fokusera på det område som de är bäst på. Vi

behöver skapa vägar för grupper som skrivelsen lyfter som de med svårigheter att ta sig in på arbetsmarknaden, såsom unga som saknar slutbetyg från gymnasiet. Tidöregeringens insatser på området är i stort sett obefintliga samtidigt som massarbetslösheten biter sig fast.

Ungas hälsa

Vänsterpartiet vill prioritera en kraftig förstärkning av elevhälsan och första linjens psykiska vård för barn och unga. Hjälp ska finnas tidigt, nära och utan långa köer. Skolan, vården och socialtjänsten måste få resurser att upptäcka problem i tid och ge rätt stöd innan ohälsan fördjupas.

Förskrivningen av ångestdämpande och antidepressiva läkemedel till barn och unga har ökat markant i Sverige; detta slår också skrivelsen fast. Det är bekymmersamt då forskningen kring effekter och långvariga konsekvenser av minderårigas bruk är tvetydig. Vi vill att det görs en översyn av förskrivningen till barn och unga samt att det säkerställs att de farmakologiska behandlingarna inte sker på grund av resursbrist inom barn- och ungdomspsykiatrin eller på någon annan medicinskt omotiverad grund.

Vänsterpartiet menar att skolan i hela sin verksamhet måste verka för att bevara och främja elevernas hälsa och för att stödja eleverna om de trots förebyggande insatser mår dåligt, fysiskt eller psykiskt.

En ungdomspolitisk handlingsplan kan bidra med förslag på åtgärder för att stärka elevers hälsa. Om en elev har hög frånvaro, svårigheter i skolarbetet eller svårigheter i sociala relationer ska orsaker även sökas i skolan som helhet, inte åtgärdas genom att ogiltig frånvaro skrivs in i ordningsomdömen eller betyg. För att en skolsköterska, kurator och psykolog ska kunna ingå i det förebyggande arbetet måste de finnas närvarande i skolverksamheten. En möjlig åtgärd i en handlingsplan är, som Vänsterpartiet föreslår, att personaltätheten inom elevhälsan byggs ut kraftfullt genom ett reglerat tak på antal elever per respektive yrkesgrupp.

Tänderna är en del av kroppen och tandvården bör på sikt ingå i sjukvården. Alla ska ha råd att ha bra tänder. Sedan tandvårdsmarknaden avreglerades har priserna stigit kraftigt. De höga kostnaderna för undersökning och behandling gör att de som tjänar minst besöker tandläkaren mer sällan eller tvingas att avstå från tandläkarbesök. Tidöregeringen har sänkt åldersgränsen för fri tandvård från 23 till 19 år och slopat det dubbla tandvårdsbidraget för personer mellan 23 och 29 år. Många unga vuxna kommer att sluta att besöka tandvården i förebyggande syfte när de inte längre har tillgång till avgiftsfri tandvård. Vänsterpartiet vill återställa den fria tandvården för unga. En ungdomspolitisk handlingsplan behöver adressera frågan om ungdomars rätt till en god tandhälsa.

Kollektivtrafik

En billigare kollektivtrafik i hela landet är avgörande för ungas möjlighet att ta sig till ett arbete eller en fritidsaktivitet, men det handlar också i slutändan om att öka ungas handlingsutrymme.

Tidöregeringen genomförde under 2026 en tillfällig sänkning av kollektivtrafikpriserna, men problemet är att den är just tillfällig. För Vänsterpartiet är det självklart att biljettpriserna inte ska höjas vid årsskiftet, eller någonsin igen. Vi vill därför se en modell som tar rygg på Tysklands populära, framgångsrika och rikstäckande månadsbiljett. Sverige behöver en Sverigebiljett. Den ska kosta 450 kronor för vuxna och 225 kronor för pensionärer, studenter, barn och unga.

Det ska vara enkelt och billigt och man ska kunna resa obegränsat i all kollektivtrafik i hela landet. I stället för en mängd olika regionala system med dithörande olika taxor skulle vi få ett kort som skulle fungera likadant i hela landet. Den som var på tillfälligt besök i en valfri stad skulle inte behöva ladda ned nya appar eller läsa in sig på den nya regionens biljettsystem, utan kunde bara enkelt fortsätta sin resa med sin Sverigebiljett. Det behövs en nationell politik som ger tydliga villkor för kollektivtrafiken, som investerar i infrastruktur och möjliggör en välfungerande, prisvärd kollektivtrafik.

Utbildning

Skrivelsen konstaterar vissa uppåtgående trender när det kommer till högre utbildning men också vissa nedåtgående. Till exempel har andelen studerande på högskolor och universitet med utländsk bakgrund ökat de senaste åren samtidigt som skillnaden mellan könen har ökat över tid, och studenter med lågutbildade föräldrar är fortfarande underrepresenterade. Vänsterpartiet vill se att den ungdomspolitiska handlingsplanen tar ett helhetsgrepp om allas rätt till utbildning och har flera förslag på hur det kan bli en möjlighet för fler.

Till att börja med vill Vänsterpartiet införa ett semestertillägg i vårterminens studiemedel. Det är ofta särskilt svårt för studenter att få ekonomin att gå ihop under sommarmånaderna. Med det här förslaget ser vi till att ekonomin tryggas årets samtliga månader. Vi vill göra utbildning och kunskap tillgänglig för fler människor. Det ska inte spela någon roll hur mycket pengar du eller dina föräldrar har på banken; alla som vill det ska kunna läsa vidare. För att lyckas med det behövs ett studiestödssystem som gör det möjligt att gå runt ekonomiskt.

För att kunna studera på heltid är det också nödvändigt med studiemedel som det går att leva på. Det är en av de viktigaste förutsättningarna för att göra kunskap och utbildning tillgänglig för fler människor, från vuxenutbildning till högskola. Samhället ska erbjuda ekonomiska villkor för studenter som gör att man klarar sig utan hjälp från anhöriga eller extrajobb.

Gymnasieskolan har utvecklats från en angelägenhet för några få till en skola för de allra flesta. Precis som skrivelsen konstaterar så kan en fullföljd gymnasieutbildning utgöra en skyddsfaktor mot socialt utanförskap. Allt fler ungdomar har fått möjlighet till mer och bättre kunskaper som svarar mot höjda krav från såväl arbets- som samhällsliv. För Vänsterpartiet är satsningar på utbildning en nödvändig förutsättning för samhällets utveckling och social frigörelse. Gymnasieskolan ska därför vara en rättighet och ge alla elever utökade valmöjligheter genom att förmedla kunskap och bildning. Vänsterpartiet vill att alla unga ska få en fullständig gymnasieutbildning.

Nooshi Dadgostar (V)

Andrea Andersson Tay (V)

Samuel Gonzalez Westling (V)

David Höglund Velasquez (V)

Nadja Awad (V)

Agnes Hultén (V)

Tobias Smedberg (V)